

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 14 december 2011

Utskriftsvänlig pdf-fil

[Läs mer om idrottshistoria på idrottsforum.org](#)

Personlighetens roll i historien är ett kontroversomspunnet tema för forskning och debatt; Carlyles Great Man-teori står mot Plekhanovs deterministiska historiematerialism – och aldrig mötas de två. Vi får se oss omkring i historien och själva välja vad vi ska tro på. Och när vi tittar på den internationella idrottsforskningens, och mera specifikt den idrottshistoriska forskningens framväxt och etablering inom akademien sedan mitten på 1970-talet kan vi knappast undgå att tänka på Carlyle och hans syn på individen som historisk aktör. I det här sammanhanget är det ekonomhistorikern Wray Vamplew som är vår Great Man, i det att han under framför allt de första decennierna av sin idrottsforskargärning på tre kontinenter initierade och stimulerade idrottshistorisk forskning, organiserade idrottshistoriker och underlättade publicering av forskningsresultat. Denne redaktör är stolt över att på forumet ha fått möjlighet att publicera två artiklar av Wray Vamplew, och att nu när han och tiden är mogen för en hyllningsbok få publicera en recension av den, skriven av en idrottshistoriker ur en något senare generation, Johnny Wijk. Vänböcker kommer och går, och inte alla består provet att åldras med grace, men på basis av vår recensents inträngande genomgång av några av artiklarna kan vi nog slå fast att *Sport as History: Essays in Honor of Wray Vamplew*, sammanställd av Tony Collins och utkommen på det brittiska förlaget Routledge, liksom festföremålet har ett bäst-före-datum som ligger bortom den överskådliga framtiden.

Idrottshistoriska pionjärer går i pension

Johnny Wijk

Historiska institutionen, Stockholms universitet

Tony Collins (red)**Sport as History: Essays in Honor of Wray Vamplew**

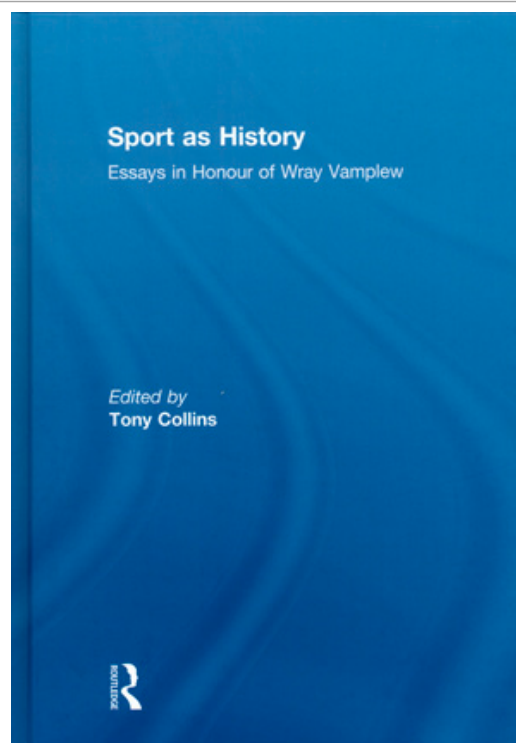
230 sidor, inb.

Abingdon, Oxon: Routledge 2011

ISBN 978-0-415-57500-3

I mitten av 1970-talet började några enstaka historiker, ekonomhistoriker och sociologer att publicera vetenskapliga skrifter som behandlade idrottens utveckling och roll i samhället. Idrottshistoria som akademiskt fält var dock långt ifrån något självklart och de första pionjärerna möttes av viss skepsis i de etablerade akademiska salongerna då idrott knappast betraktades som en samhällsföreteelse värd att studera i vetenskapliga sammanhang. De idrottshistoriska pionjärerna fick kämpa i akademisk motvind innan de steg för steg lyckades föra in idrottshistoria som ett relevant studieobjekt. Denna berättelse och tidpunkten mitten av 1970-talet tycks någorlunda gemensam i många länder världen över – så även i Sverige då Jan Lindroth disputerade 1974 med en avhandling om idrottsrörelsen fram till 1915. Pionjärerna från 1970-talet börjar nu gå i pension och den ena festskriften efter den andra publiceras som uppmärksammar personerna bakom den idrottshistoriska utvecklingen.

I boken *Sport as History* är det den brittiske ekonomhistorikern Wray Vamplew som fokuseras för sina mångåriga,

gedigna och globala insatser för den idrottshistoriska disciplinen. Vamplew disputerade i slutet av 1960-talet i ekonomisk historia med en undersökning om uppbyggandet av järnvägar och järnindustri i Skottland, men kom även att intressera sig för hästkapplöpning och gav 1976 ut en bok på detta tema, *The Turf: a Social and Economic History of Horse-racing*. Han gav därefter ut ett antal uppföljande arbeten och artiklar om olika ekonomiska aspekter kring hästsport, idrottens generella arbetsmarknad, dess professionalisering och något även om idrottens publik – inkluderande problemet med huliganism. Vamplew arbetade i 17 år i Australien och några år i USA innan han återvände till brittiska öarna, och på varje kontinent var han med och byggde upp idrottshistoriska organisationer och vetenskaplig idrottshistorisk verksamhet. Han har en imponerande karriär vad gäller ordförande- och redaktörskap i internationella idrottshistoriska organisationer och dess tidskrifter, bl.a. ordförande i British Society of Sports History, Australian Society of Sports History och European Committee for the History of Sports och redaktör för *Journal of Sport History*. I förordet till festskriften beskrivs han helt enkelt som den mest betydelsefulla personen i uppbyggandet av akademisk idrottshistoria på tre kontinenter.

Festskriften innehåller 10 uppsatser med lika många författare som på olika sätt haft samarbete med Vamplew. Två uppsatser behandlar hästsport och hästkapplöpningar i brittisk-amerikansk historia, en fokuserar brittiska boxares bildande av fackföreningar på 1930-talet och en annan uppsats australiensisk rugby och dess internationella kontakter före andra världskriget. Nationell identitet är alltid ett populärt tema när det gäller brittisk-australienisk idrottshistoria och här finns en uppsats som handlar om konstruktionen av identitet runt cricket med utgångspunkt i regionen Yorkshire – området Vamplew kommer ifrån. Ytterligare en uppsats behandlar den växande nationella betydelsen i England när det gäller årliga sportutmärkelser, t.ex. årets idrottskvinna, årets idrottslag, årets sporthändelse etc.

I uppsatsen "Australian Sport History: From Founding Years to Today" resonerar Daryl Adair med ett bekymrat tonläge om det faktum att nu när de första akademiska pionjärerna i idrottshistoria i Australien går i pension från sina respektive akademiska institutioner, de inte ersätts av nya personer med idrottshistorisk inriktning. De första pionjärerna var som sagt historiker, ekonomhistoriker eller sociologer i botten och förde in idrottsperspektivet i dessa ämnen inifrån respektive institution. Adair pekar här på en paradox; även om det idrottshistoriska perspektivet rent generellt vunnit terräng i den akademiska världen, så har ämnet samtidigt i stor utsträckning förts över till sport- och idrottsvetenskapliga lärosäten, avdelningar och institut, vilket gör att det idrottshistoriska perspektivet utarmas inom de stora samhällsvetenskapliga och humanistiska ämnena på universiteten. Adair kan tydligt se en sådan utveckling i Australien vilket oroar honom och han vill se åtgärder för att motverka att idrottshistoria isoleras till ett eget fält inom de sportvetenskapliga enheterna.

” Cronin berättar med förtjusning om att Vamplew alltid lite lätt provocerande brukade fråga sina studenter – och ibland även forskarkollegor – efter deras presentationer och PM inför kommande uppsats- eller forskningsarbete, vad det konkret var de hade tänkt mäta eller räkna?

Det här är i mina ögon högtintressanta resonemang med generell bäring, också för oss i Sverige. Vi vet ju att det inte var helt självklart i den akademiska logiken att återutlysa Jan Lindroths professur vid Stockholms universitet som en tjänst i "historia, särskilt idrottshistoria", eftersom det rent generellt finns visst motstånd mot specialiserade tjänster. Många anser att det vid en historisk institution ska utlysas tjänster – lektorat och professorer – i historia helt enkelt, utan specialtillägg. Vilka inriktningar och fält som forskningen satsar på är något som inte ska styras via tjänsteutlysningar. Det här kan man ha olika åsikter om men jag vill påstå att en utbredd uppfattning i hela universitetsvärlden är: Forskningsinriktningar/trender ska inte styras uppifrån. Nu blev det bra till slut för idrottshistoria vid Historiska institutionen i Stockholm, professuren är nyligen tillsatt med specialinriktningen "särskilt idrottshistoria" kvar i tjänstebeskrivningen. Till viss del räddades detta genom att vi i ett tidigare skede lyckats få idrottshistoria klassat som ett prioriterat forskningsområde vid institutionen – ett s.k. profilområde – tack vare att de historiker som sysslat med idrottshistoria genom åren varit flitiga, med förhållandevis många disputationer, avhandlingar och andra publicerade vetenskapliga verk. Att idrottshistoria blivit ett profilområde har också inneburit att en forskarassistent i idrottshistoria har tillsatts och att fler doktorander säkerligen kommer att antas. Det tidigare samarbetet med GIH fortsätter. Så just i Stockholm har idrottshistoria nu en bra plattform i historieämnet åtminstone ett tag framöver, men man kan ändå fundera på frågan rent generellt och hur det kommer se ut i framtiden för hela Sverige. Idag finns enstaka personer på t.ex. de historiska institutionerna/avdelningarna vid universiteten och högskolorna runt landet som forskar i idrottshistoria, bl.a. i Umeå, Örebro och Malmö, men vad garanterar att någon annan person tar vid med just idrottshistoria vid dessa institutioner när de nämnda individerna slutar eller kanske flyttar? Generellt är det så att det är inom ramen för ämnet idrottsvetenskap som den största tillväxten nu sker, vilket givetvis är bra för perspektivet idrott. Men kommer det i förlängningen innebära att det faktiskt blir svårare att motivera satsningar på idrottshistoria som vetenskapligt område på de historiska, idéhistoriska eller ekonomihistoriska institutionerna? Ja, här kan givetvis inga svar ges eller ens värderingar om vilken utveckling som är önskvärd. Jag tycker dock det är intressant att Adairs diskussion gällande utvecklingen i Australien har paralleller också i den svenska akademiska verkligheten.

I festskriften till Vamplew finns ett par mer renodlade idrottshistoriska uppsatser som väcker mitt intresse lite

extra. Det är för det första en uppsats av Jane George, "Females on the Fairways 1890-1914", om kvinnliga golfares successiva insteg i den överklassaktiga golfsporten runt förra sekelskiftet. Det handlar till stor del om hur dessa kvinnor fick kämpa för att bli accepterade som idrottsutövare samtidigt som den sociala diskursen krävde att de både klädde sig och uppträdde inom ramen för den "ladykultur" som flickor från de övre samhällsskikten hade att rätta sig efter. Uppsatsen innehåller också intressanta berättelser om de första kvinnliga golftävlingarna i England i början av 1890-talet och de första kvinnliga stjärnspelarna i början av 1900-talet. Där fanns nya unga golfkvinnor som slog lika långt och bra som många män, och vid några tillfällen anordnades utmaningar där de bästa kvinnorna tävlade mot män – och lyckades också ett par gånger vinna. Detta var mycket uppmärksammade evenemang med tusentals åskådare. Under första årtiondet på 1900-talet började kvinnorna få lägga av de otympliga och dysfunktionella långklänningarna – som ju hämmade svingen en hel del – och istället skapades bl.a. särskilda jackor för golfande kvinnor. Samtidigt började mer regelbundna mixedtävlingar förekomma och snart kom även några enstaka kvinnliga professionella golfränare (pro) in på arenan. Golf är på så sätt en sport som kvinnor förhållandevis tidigt på 1900-talet kom att både utöva och tävla i, om än i skuggan av männen ytterligare ett antal årtionden. En personlig reflektion är att proffsgolf idag är en av få idrotter där de främsta kvinnliga professionella utövarna har i det närmaste samma massmediabevakning och inkomster som männen.

Den andra i mina ögon särskilt intressanta uppsatsen är skriven av Dilwyn Porter, "Remembering 1966", och handlar om hur Englands vinst i fotbolls-VM 1966, klassisk finalvinst över Tyskland, är en historisk milstolpe också i den generella engelska historieskrivningen och en viktig händelse i formandet av den moderna engelska nationella identiteten. Över 30 miljoner engelsmän beräknas ha sett finalen direkt i TV, vilket var ett par miljoner fler än vid Churchills begravning två år tidigare. En mycket stor del av det engelska folket minns var de såg TV-matchen och vad de gjorde i övrigt den dagen. VM-vinsten är stadigt förankrad i den engelska populärkulturen och i det engelska folkets historiemedvetande – även för de yngre generationerna, menar Porter, och hävdar att det ständigt kommer nya typer av symboluttryck och återglimtar till vinsten 1966. England uppfattade sig självt som på topp när det gällde ungdomen och framtiden; Swinging London representerade det nya i mode, musik och ungdomskulturer. Att finalvinsten stod mot just Tyskland tolkades också som en definitiv markering hur andra världskriget hade slutat, och vilket land som var mest framgångsrikt. För flertalet engelsmän än idag uppfattas världsmästartiteln 1966 som ett mycket värdefullt och nostalgiskt nationalistiskt minne av en svunnen framgångsrik era.

Avslutningsvis vill jag också omnämna en uppsats av Mike Cronin med titeln "What Went Wrong with Counting?", som hyllar festföremålet Wray Vamplews vetenskapliga metod och attityd. Vamplew är från början ekonomhistoriker vilket tycks ha präglat även hans idrottshistoriska gärning. Som titeln på uppsatsen anger handlar det om funderingar kring den generella nedgången för kvantitativa metoder, och Cronin berättar med förtjusning om att Vamplew alltid lite lätt provocerande brukade fråga sina studenter – och ibland även forskarkollegor – efter deras presentationer och PM inför kommande uppsats- eller forskningsarbete, vad det konkret var de hade tänkt mäta eller räkna? Frågan väckte ofta viss förvåning och skapade diskussioner om vetenskapliga metoder. Vamplew – liksom Cronin – har uppenbarligen en viss skepsis mot den postmoderna vetenskapliga utvecklingen där statistiska metoder byggd på gedigen kvantitativ empiri blivit alltmer sällsynt senaste årtiondena. Den nya unga generationen studenter och forskare är oftast inte är så intresserade av tunga empiriska undersökningar där man räknar och mäter, intresset har som bekant mer flyttats till olika former av kvalitativa tolkningar av texter i syfte att spåra attityder, mentaliteter och diskurser och deras förändring. Cronin ger ett konkret exempel då han menar att det inom idrottshistoriska studier är populärt att studera och använda begreppet medelklass, men hävdar att få dock gör några empiriska egna mätningar av hur människor rör sig mellan samhällsklasser och vilka yrken, inkomster eller bostadsorter man egentligen talar om i undersökningarna. Cronin menar för övrigt att idrottshistoria är en förhållandevis ny disciplin där det behövs mycket mer grundforskning för att få fram grunddata och mer djuplodande empiri som stöd för analyser och förklaringar. Cronin är helt enkelt orolig för att idrottshistoria enbart ska komma bli en kulturhistorisk hantering, och pläderar för att det parallellt även behövs kvantitativa statistiska metoder.

Festskriften till Wray Vamplew innehåller sammanfattningsvis ett antal intressanta idrottshistoriska uppsatser samtidigt som det i andra uppsatser ges information om de idrottshistoriska pionjärearnas arbete på 1970-talet. Sannolikt kommer vi få se ytterligare ett par festskrifter i samma anda.

© Johnny Wijk 2011.

 [Hitta bästa pris på boken hos Prispallen.se](#)

 [Kjøp boken fra Capris.no](#)

 [Sammenlign priser på bogen hos Pensum.dk](#)

 [Buy this book from Amazon.co.uk](#)

 [Buy this book from Amazon.com](#)

